

É R T E S I T Ő

„KOLOZSVÁRI ORVOS-TERMÉSZETTUDOMÁNYI TÁRSULAT“

1877. október 21-én tartott ötödik orvosi szaküléséről.

A választmány megbízásából összeállítja: HÖGYES ENDRE, titkár.

Inök: Högyes Endre.
 Genersich Antal
 kórbonczani készítménye-
 ket mutat be.

**I. Készítmény a tüdőűtér tömeges
 bedugulása folytán rögtön halt
 egyéntől.**

D. M., 39 éves kereskedő, ki egy idő óta száraz-köhögésben szenvedett, munkája közben erős vérköpéstől lepetett meg. A Károlyina kórház közosztályára felvétetvén a szokásos gyógykezelés mellett (abszolút nyugalom, morphiúm, alumenadagolás) a tüdővérzés elmaradt, a köhögés csilapodott, s beteg felvétele után 2 hétre, a reggeli látogatásnál kijelentette, hogy haza akar menni, mert egészen jól érzi magát; — $\frac{1}{4}$ óra múlva ágyában felugrik, kétségbeesetten segítségért kiált, levegő után kapkod, általános clonicus görcsökből egy perc alatt meghal.

Az 1872. apr. hó 14-én 1056. sz. a. bonczolatnál következők találtattak: Középtermű, erős testalkatú, jól táplált s izmos férfihulla bőre feltűnően halvány. A bal mellűrtbe $\frac{1}{4}$ liter zavaros sárgás folyadék, málékony rostonya czafatokkal, a mellhártya belövelt s a rekesz felé bolyhokkal benőtt, a tüdő felülete az alsó részben belövelt és rostonya izzadmánnyal bevont. A tüdőcsucs férfiköl kiterjedésben ellentálló göcsös s a többi részben is diónyi mogyorónyi göcsök érezhetők. Ezen ellenálló részeknek megfelelőleg a metszlapon fakó szürkés foltok

egyes sajtos petyekkel és számos szürkés és sárgás hörgőcsomóvastagodások találtatnak s e mellett a csucsban egy diónyi ür, mely fehéres nyákot és genyet tartalmaz és sajtosan beszűrődött egyenetlen fállal bir.

A felső lebeny hátsó alsó részében a tüdőszövet kissé ellentállóbb és a metszlapon több krajcárkiterjedésű halvány szürkés foltokat tüntet elé a kocsonyáson beszűrődött légszegény alapon. A foltokon a látszólag nagyobb alveolusok egyes fehéres pontokat mutatnak és itt dara egész mákszemnyi csomocskák is vannak, melyek sok helyt egymással összeolvadtak s ugyan e tájon a mellhártya felületén számos egymással összefolyó szemcsék is emelkednek ki. Az alsó lebenyben az ellentálló göczoknak sajtos hörgőcsomóvastagodások csoportulata felel meg. Ezen kívül az alsó lebeny hátsó része ráncos légszegény. A jobb tüdő hátsó része kissé savósan beszűrődött, felső lebenyében diónyi göcz sajtos hörgőcsomóvastagodások csoportulása által képezve.

Hörgmirigyek babnyiak, halványok, szemcsék bennök szabad szemmel ki nem vehetők. Szív nagyobb ($13\frac{1}{2}$ cm. h., $11\frac{1}{2}$ cm. széles; igen dús hájréteggel bevont, csucsa részben a jobb gyomor által is képeztetik. A jobb szív izomzat a belső rétegekben feltűnően halvány, fakószínű, a balszívben is a mellő szemölcs izomban fakószínű rajz. A szívüreiben jobb oldalt halvány savos rostonya, baloldalt kevés sötét-piros vér és alvadék. Független billentyűk eredésüknél kissé megvastagodvák s a tág függér belhártyája tetemesen megvastagodott egyenetlen, a koszorús uterek átjárhatók.

A belütlérlob az egész mellkasi részre kiterjed, míg a hasi függér sima. A tüdőűtér

és főágai tömött tappintatuak, ludtoll sőt kisujnyi vastag rögtömegekkel kitöltve és pedig a bal főág egymásközt összezsavart gombolyag által tökéletesen ki van töméselve, mely gomolyagtól egy $1\frac{1}{2}$ cm. h. 1 cm. vastag rögfolytatvány a tüdőüti törzsébe nyulik s itt letört rövid kuppal és egy derékszög alatt tőle elhajló 2 cm. h. folytatvánnyal végződik, melyből vékony rögfűcsák lognak le a környék felé. A felső lebeny ütiágába egy szegletben meghajtott 8 mm. vastag rög szorult be, a kisebb ágakba a hajlat alatt eredő gyufaszál-vastag rögfűszálany log be, az alsó lebeny főágába pedig két ludtollvastag rög nyulik egyik a harmadosztatu, a másik a negyedosztatu ütiérben kúposan végződik. Az említett csapon kívül a tüdőüti törzsében még egy 23 cm. h. ág nélküli, hengeres rög van, melynek vastagabb része 1 cm., vékonyabb része 6 mm.-nyi, mindkét vége lapos kupban végződik. A jobb tüdőüti-főág nincs tökéletesen kitöméselve, a benne helyfoglaló röggombolyag (legvastagabb helyen 13 és 10 mm.) két rögből áll, melyeken egyes duzzanatok látszanak. Ezen gombolyag két tompa kupja a tüdőütiérbe néz, két többfelé elágzó folytatása pedig a környéki elágzásba nyulik az alsó és középső lebenybe, melyeknek többi ágaiban még 4 kisebb rög találtatott. Az alsó ágba 2 röghenger egymáshoz ragasztva, a felső ág második oszlásában egy ujnyi hosszú rög, melynek tompa vastag vége a csúcs felé menő ágba van benyomva, a vékonyabb ág a mellő szél ellátó ágba jutott. Mind e rögök tömöttek, rétegzetesek, a nagyobbak kívül rovátkos rostonya-burokkal bevontak, erre szürkés-vörös réteg, azután vékony szürkés alvadékréteg, ezután szürkés szemcsés rostonyás hártya és ezen belül sötét-piros vóralvadék találtatik, puhulást sehol sem találni. Ott hol a rögök egymáskörött vannak csavarodva, meglehetősen összetapadnak egymáshoz úgy, hogy csak némi erővel szétválaszthatók, a rögök végei és felülete is itt-ott friss vóralvadékkal bevont. Ellenben a tüdőüti falához seholsem tapadnak s ott is hol az üti egészen kitöltik, igen könnyen kivonhatók. A belső csipütiér ágaiban mindkét oldalt, különösen a plexus vesicalis vizereiben tömör rögök vannak, melyek jobboldalt a csipütiér törzséig előhaladtak, különben könnyen lefejtethők, alattuk a vizér belfelülete változatlan; a bal combvizér eredésén alól egy tömör rétegzetes rög, melynek külső felülete piros vóralvadék réteggel van körülvéve, alsó vége meredek, felső szeglete lépcsőzetes és alvadékkal bevont. Ezen rögök is könnyen leválaszthatók s a vizér sima belfelületén csak némi fényváltozás mutatkozik.

Rögtöni halál a tüdőüti s ágainak tömeges bedugulása folytán, ha nem

is épen minden napi, — még sem tartozik a ritkaságok közé; de jelen eset érdekességét abban találjuk, hogy egy jól táplált s izmos egyénben már 2 héti betegség után kimerülési (maranticus) röggépződés történt. E tekintetben előadó az oki mozzanatokat következőkben állítja össze. Az erőteljes testalkat, a nagy szív, a tági ütiér-rendszer arra mutat, hogy az egyén a baloldali sajtos hörgőse- és tüdőlob daczára vérdús volt, mi egyébként a jobb szívgyomor következményes tultengéséből is kitűnik. A tüdővérzés a vérmennyiséget egyszerre leszállítva az edényrendszer aránylag tág volta mellett némi áram lassabbodást hozott létre s a hevény vérszegénység oki összefüggésbe hozható a szív zsíros elfajulásával is, mely a szív működési rendellenességét eredményezte. A haemoptoe által indokolt csendes fekvés és felületes légzés, mely a baloldali mellhártyalob által még fokoztatott, még inkább lassítólag hatott a vérmozgásra, főleg a tétlenségre kényszerített és így vérszegénynyé vált far és czomb izomzat vizereiben. Ehez járult a czomb vizér kedvezőtlen elhelyezése, a menyiben a fenesont felett úgy fekszik, mint a hur a nyergen, mi miatt itt némileg megszűkül, míg az előtte levő rész tág maradt, s mindezen a keringést lassító körülmények együttes befolyása alatt létre jöhetett oly pangás, mint milyen egyébként csak véglegesen kimerült phthisikusok végnapjaiban fordul elé. Az összezsavart röggombolyagok a belső csipütiérből, a 23 cm. hosszú rög a jobb külső csipő és czomb vizérből származtak.

Végre előadó figyelmeztet arra, hogy jelen esetben is erőteljes és jól táplált egyénben sajtos hörgő és tüdőlob fejlődött ki, mely a legszebb helyi gümő kivirágzást eredményezte, még mielőtt a táplálkozási viszonyok megváltoztak volna.

II. Barlangos nyirkedénydag a kis gyomorhajlatban.

26 éves nőnél a bal viszeres szájdag gomblikszerű szükülete folytán a kitágult jobb szívgyomorban rögsödés jött létre és e miatt a jobb tüdő alsó lebenyében terjedelmes ütélredugulás, mely tüdőütszüksödést és éves melhártya lobot eredményezett. A hasürben a gyomortájnak megfelelőleg gyermek főnagyságu (12 cm. h., 11 cm. sz., 5 cm. v.) holtyag volt, mely a máj és gyomor között foglalt helyet, felfelé a rekeszig, lefelé a köldökig ér s a középvonalban s attól balra fekszik oly módon, hogy jobb széle a májballebenye által takartatik, míg nagyobb bal része a hasfal felé tekint. A tömlő a májgyomor szálagot felemeli és a helyben maradt gyomorcsukot betakarja. A Winslowféle likba vezetett uj a máj nyombél szálag alatt

a tömlő közepéig elővezethető, azontúl a has-hártya előbb egyes szálag által odatűzött, majd a tömlő falával tökéletesen összefort. Egyébként a cseplesz-zacskó szabad és az uja savós hártával bevont tömlő mögött egészen a kis gyomorhajlágig s a gyomor alatt a harántremeséig s azontúl a kurta petyhűt hájszegény nagy csepleszbe előhatol és a hátsó has falon a hasnyálmirigyet jól tapintja.

A közelebbi vizsgálatnál kitűnik, hogy a dag a kis gyomorhajlat közepéből a subserosus laza kötőszövetből indul ki oly módon hogy a bal koszorús útér a holyagnak gyomorhoz fekvő részét 7 nagyobb ággal fogja körül; a gyomor izomfala a daggal semmi összefüggésben nem áll s nyákhártyája egészen ép maradt. A tömlő mellő felületén legnagyobb részt simán elődomborodik, aláfélé azonban épen ott hol a holyag a májgyomorszálaggal összenő három laposdad, magyaró-diányi gurdélyt mutat. A legnagyobb gurdély a tömlőfal jobboldalán van, mely itt megvastagodott, átlátszatlan, fehéres. Ezen helyen egy kakastarajszerű dagály létezik, mely 5 cm. h., $\frac{1}{2}$ –2 cm. magas, vastagabb és magosabb része ama nagy gurdélylyal határos és a főtömlővel elválaszthatlanul összefügg, ellenben középső része és keskenyülő jobboldali vége csak a kis csepleszfalban ül és a val együtt a főtömlőtől könnyen lefejtethető. Mig a gurdélyok egyszerű holyag kiöblösödésekké bizonyulnak, addig a kakastarajszerű kiöblösödés egészen más szerkezetet tüntet elé, ez t. i. dara, mákszem, egész kölesnagyságu söt borsónyi holyagcsa csoportulattól van alkotva, melyek kevés hájszövetelt környezték s a felületen kissé elődomborodnak úgy, hogy az egész légdagos tüdőszélhez hasonlít. Az egyes hólyagcsák egymással összefüggnek, némelyek a dagály széle mellett olvasószerű rövidke edényekké alakulnak és jobboldalt a kakastaraj végéből a cseplesz állományában 4 kanyarulatosan jobbra és felfelé futó többszörösen szétágzó nyirkedény ered, melyek nyirkkal duzzadásig megteltek s palaczkyszerű alkotások miatt jól felismerhetők. A legvastagabb hollétollvastag, a legvékonyabb $1\frac{1}{2}$ mm. A kakastarajszerű dagály felett 4 cmre a tömlő felületén még egy lapos babnyi kidudorodás mutatkozik, mely holyagos szerkezettel bír és melyből szintén egy vékony (1 mmre) szétágzó nyirkedény a gyomormáj szálag felé fut.

A tömlő felnyitásakor 300 $\square$ cm. alig zavaros vörhenyes folyadék ömlött ki és ekkor nem csak a főtömlő, hanem annak minden gurdélya, a kakastaraj szerű dagály és a belőle eredő nyirkedények kiürültek. A folyadékban kis ujni vastag laza vörhenyes rostonya czafat volt, melyben goresői vizsgálatnál rostonya lemezben számtalan piros és szintelen véresejt találtatott, ugyanily sejtek találtattak a folyadék csapadékában is,

és ezenkívül kevés bomlatag bőlhámsejtek. ből alkotott pelyhek, melyeknek nagy magvai igen jól kivethetők voltak. A folyadék gyengén ali hatásu volt és 1.111% fehérszínét tartalmazott. A tömlőfal edényszegény rostos kötőszöveti hártya által képeztetik, mely a gyomorral határos helyeken egyszerű, különben savos hártával bevont, majd általában egészen áttűnő csak itt-ott rendetlen kötegszerű szétágzó rostos megvastagodást mutat, belfelülete általában egyenletes csak hogy a gyomorfelől eső rész egy szétágzó finom rost gerendázat által át van hidalva és alább rendetlen lécezetes kiemelkedések által 3 mögyorónyi lécezetes gurdély emelkedik ki, továbbá a kívül látható gurdélyok és kakastarajszerű kiemelkedéseknek megfelelőleg hátulról mellfelé egy hártás többszörösen áttört sövény emelkedik ki s e hártás sövényen túl a tömlő-fal egy kis ujni nyílással a nagyobbik gurdélya, egy lúdtolnagyságu rövid csatornával a kakastarajszerű emelkedéssel közlekedik.

Egyébként a belfelület sima savós-hártyaszerű, habár endothel sem egyenes vizsgálat által sem pokolköveli festésnél már ki nem mutatható.

Léggel felfujva a tömlő gurdélyai a kakastarajszerű kiemelkedés s az abból eredő nyirkedények levegővel azonnal megtelnek.

A cysterna chiliben 5 nyirkedény foly össze, melyek közül a legszélesebb $2\frac{1}{2}$ mm. átmérőjű; a nagy mellvezeték törzse alól kissé vékony, ellapult, 3 mm. széles, a rekesz felett 3 cmre több ágra oszlik, melyek részben a függért körül fogják, részben egy nyirkmirigybe hatolnak és azontúl ismét szeszszájadzanak.

E helyen túl a mellvezeték igen szűk $1\frac{1}{2}$ –2 mm. átmérőjű, míg a nyakra felér, hol egyszerre 5 mmnyire tágul, de a benyílás táján megint szűkebb (2 mm.).

A leirt tulajdóságok szerint a kis csepleszben talált tömlő oly nyirkedénydag, mely a Wegner által ajánlott alaki felosztás 1. Lymphangioma simplex. 2. 1. cavernosum. 3. 1. cystoides alapján tömlős nyirkedénydagnak nevezhető. Ily tömlős nyirkdagok általában ritkán fordulnak elő, s e helyen még soha sem észleltettek. Kitűnik a dag az által, hogy a kis cseplesz nyirkedényeivel oly sokszoros és szembetűnő összeköttetésben áll, hogy természetének megállapítása már a szabad szemmel vizsgálat alapján lehetséges volt. —

A nyirkedénydagok kifejlődésükre nézve theoretice két csoportra oszthatók.

1. Azok, melyek kizárólag a meglevő nyirkedények és nyirkterek kitágulása által vannak feltételezve. 2. Azok, melyeknek létrejövésénél ujjon képzett nyirkedények is lényegesen szerepelnek s épen az utóbbiak lennének a tulajdonképeni nyirkedénydagok,

mig előbbieik inkább a visszatartási és táglati képződmények sorába sorítandók.

Ezen megkülönböztetés azonban a tudomány jelen állása szerint gyakorlatilag ki nem vihető a következő okokból:

1. Mind a rendes mind a kóros kötszövetben oly sok nedvcsatorna van, hogy ezeknek meglelése és kitágulása, egymással s mellettök levő nyirkedényekkel való összefolyása folytán a szövethnek barlangos és tömlős elváltozása létrejöhet új nyirkedények támadása nélkül is. Ilyen kifejlődés igen valószínű, ha a nyirkdag oly helyeken képződik hol, már rendes viszonyok közt sok nyirkedény és nyirkter van s hol ezek engedékeny szövet által határozottnak (bőr alatti szövet, nyelv.) Hogy mily tekintélyes dagok származhatnak nyirkedények kitágulásából, kitűnik azon mesterséges dagképződésekből, melyeket Wégner az által hozott létre, hogy nyulaknál a hasürt hosszú időn át (hetek, hónapokon keresztül) nagy nyomás alatt levegővel megtöltötte, mikor is a levegő a hasüri bimbóban levő szájdákon keresztül a fodor és cseplesz közti és a hashátya mögötti nyirkedényekbe nyomult s főleg a gyomor nagy hajlatában és a medencében akár gyermek tenyér nagyságu hólyagcsoportok fejlődtek ki. (Wegner Langenbeck Archiv XX. 93. 20 tábla). Bizonyítják ezt másrészt azon esetek is, melyeknél nyirkmirigyek nyirkedényeknek kitágulása által tömlős dagokká alakultak át, az ugynevezett nyirkmirigytagadások (lymphadenectasia). Előadó is bemutat egy készítményt (50 éves gümőkóros férfitől), hol a fcdormirigyek sajátos elfajulása folytán a rajtok innen fekvő fodormirigyekben a tápnya annyira felhalmozódott, hogy környi részleteik hig tejszerű folyadékkal telt bab-borsónyi tömlökké alakultak át s egy-egy mirigy diónyi csomóvá lett, mely azonban a változatlanul megmaradt középső mirigy részlet miatt még mindig, mint nyirkmirigy, könnyen felismerhető. Ilyeket Amusat a csipői, Nelaton a czombi, Trelat a czombi, Petters a lágyéki, Busc hegy nyaki nyirkmirigyben, Rokitsansky a fodor-mirigyen észlelt, mely esetekben az illető mirigyek akár almanagyságu edény s tömlő tömkeleggé alakultak át. Ily esetekben az eredeti alkotás könnyű felismerhetése, továbbá a tömlő falának érett szövetből való képződése, sarjadzási szövetnek, valamint sejtburjánzásoknak tökéletes hiánya igen megbízhatóan a mellett szól, hogy új edény-fejlődés nem történt és a dag csak a meglevő nyirkutak kitágulása által jött létre. De ezen következtetés még sem absolute biztos, mert a képződés igen régi lehet, úgy, hogy a netalán újra fejlett edények fala tökéletesen érett szövetté vált és a rendes hajszálynirkedények nagy száma és szabálytalan elrendezése mellett az azonosság a kóros nyirkedénnyel meg nem állapítható.

2. Azon esetek melyekben a meglevő nyirkutak kitágulása mellett új nyirkedények fejlődését részint megengedik (Virchow V. Arch. 7. k. 130 l.), részint határozottan állítják, olyanok, melyeknél a dag egyik másik helyén fiatal sarjszövetszerű részletek vagy az ürök s a csatornák falában sejtburjánzás találtatik.

Igy Billroth, a barlangos nyelvtultengés egy esetének leírásánál (Beiträge z. path. Histologie 1858) azt veszi fel, miszerint a nyirkedényekkel összefüggő barlangos ürök oly módon támadnak, hogy a kötszöveti gerendzet, testeinek folytonos szaporodása mellett helyenként nem merő, hanem folyékony sejtközi állomány képződik s egy ajktultengésnél (makrochilia) is állítja, hogy a barlangos nyirkterek kifejlődése a kötszöveti testek góczonkénti burjánzása által van feltételezve. Winiwarter (Langenbeck Archiv. 16. 658 l.) nyelvtultengésnél a nyirkedények tömlőürrökké való kitágulása csak mellékes lelet, hanem az ürterek legnagyobb része a kötszöveti sejtek szaporodása folytán támad, még pedig, vagy oly módon, hogy a gömbsejtek a nyirk folliculusokhoz hasonló csoportulatokat képeznek, melyek közepében a sejtek szemcsésen szétmállanak mi által savós folyadékkal s finom szemcsés sejtmaradvánnyal töltött ürterek képződnek —; vagy hogy a nyirktüszö-hez hasonló sejtburjánzások savós beivódás által részint szétfeszíttednek, részint szétesnek s csak a gereudázat rekeszeivel marad vissza, míg végre ez is eltűnik s a kis ürterek nagyobb ürrökké folynak össze.

Weichselbaum (V. A. 64) az általa chylangioma cavernosumnak elnevezett fodorbeli dag vizsgálata alapján állítja, hogy a kötszöveti kötegekben gömbsejtek támadnak, melyek folytonos szaporodása mellett nyirktüszökhöz hasonló szerkezet jó létre s ott hol a gömbsejthalmazok terjedelmesek telt ürterek találtatnak, melyek szegletesek, nyujtványosak s nyirk hajszáledényekkel fügnek össze. E nyujtványos ürterek szerinte csillagszerű testekből fejlődnek ki, azon typus szerint mint azt Köllicker a hajszáledények kifejlődésére általában fel veszi.

Wegner (Langenbeck Ar. 20. 61) a homlok dudorán kifejlődött barlangos nyirkedény dagban előadja, hogy a dag az eredeti nyirkhajszáledényekből oly módon képződnek, hogy a nyirkbelhám szaporodása folytán tömör sejtömegek és sejtkegyek támadnak, melyek a közti szövetet feleméztik és egymásfelé nőnek. Ezen sejtömegek csatornázása s az eredeti nyirk utakkal való összefolyása által új nyirkedények és tömlők fejlődnek ki. —

Azonban eltekintve attól, hogy a nézetek a nyirkedények ujdönfejlődési módzatairól oly eltérők, a leiratokhoz mellékel, rajzok nem kényszerítő bizonyossággal igazolják a szerzők